

Autorka: Małgorzata Kacprzykowska

SCENARIUSZ LEKCJI DO DZIAŁU: *Ontologia*

Temat (5): Czy elfy istnieją realnie?

Cele lekcji:

- wdrożenie do refleksji nad istotą bytu realnego i nierealnego,
- zapoznanie z definicją rzeczy wg Arystotelesa,
- doskonalenie umiejętności analizy pojęć.

Normy wymagań

Uczeń:

- odróżnia byt realny od bytu nierealnego,
- wymienia „dziesięć kategorii rzeczy”,
- potrafi w praktyce zastosować teorię Arystotelesa,
- formułuje, porządkuje i wartościuje,
- tworzy opis pojęć abstrakcyjnych.

Metody: analiza pojęć, ćwiczenia praktyczne, kula śnieżna.

Kluczowe pojęcia: byt realny, byt nierealny, „dziesięć kategorii rzeczy”.

Materiały dydaktyczne: karta pracy (ZAŁĄCZNIK 5).

Czas trwania: 45 minut.

Przedmiot: fizyka.

Przebieg lekcji:

1. SPRECYZOWANIE PROBLEMU WYJŚCIOWEGO

- A. Nauczyciel pyta uczniów: Czy tylko na podstawie zmysłowego doświadczenia orzekamy, że coś istnieje? Jeśli tak, to czy elfy istnieją? Pytanie to wprowadza uczniów w problemy metafizyczne. Można podzielić klasę na tych, co uważają, że elfy realnie istnieją i na tych, co są odmiennego zdania.
- B. Skłaniając uczniów do debaty, żądamy od nich uzasadnienia. Wielość odpowiedzi skłania do refleksji, że istnieją byty realne (poznawalne przez zmysły) i byty nierealne, o których możemy jedynie pomyśleć. Nauczyciel zwraca uwagę, że chociaż o niektórych bytach (np. elfy, jednorożec, Święty Mikołaj) można tylko pomyśleć, to muszą one istnieć w pewnym sensie, gdyż w przeciwnym razie nie można byłoby o nich myśleć, ani cokolwiek orzekać.

2. ROZMOWA SONDUJĄCA

- A. Nauczyciel wprowadzając „dziesięć kategorii rzeczy” Arystotelesa, może rozpocząć od pytania: *Co realnie istnieje dla fizyka, chemika, matematyka, biologa i historyka?*

B. Prowadzący przy pomocy dodatkowych pytań uświadamia uczniom, że człowiek, chociaż postrzegany jest jako całość, to dla fizyka istnieje jako zbiór części atomów, dla chemika jako zbiór części pierwiastków, dla matematyka jako liczba, dla biologa jako komórka, dla historyka jako fakt. Aby człowiek mógł zaistnieć jako całość, każda z części musi znajdować się razem w przestrzeni i czasie, musi być uporządkowana.

3. ĆWICZENIA WYJAŚNIAJĄCE

Nauczyciel rozdaje kartę pracy (ZAŁĄCZNIK 5). Uczniowie poznają Arystotelesowską teorię „dziesięciu kategorii rzeczy”, przy pomocy której filozof orzekł, co realnie istnieje.

4. PROBLEM PRAKTYCZNY

KULA ŚNIEŻNA: uczniowie w parach opisują, posługując się „dziesięcioma kategoriami rzeczy” Arystotelesa, pojęcia abstrakcyjne: d o b r o ć; w czwórkach p r a w d a; w szóstkach p i ę k n o.

5. POWTÓRKA MATERIAŁU

Uczniowie odczytując efekty swojej pracy, analizują trudności w opisywaniu bytu nierealnego (abstrakcyjnych pojęć).

ZAŁĄCZNIK 5

Czy elfy istnieją realnie?

☐ Jako pierwszy zdroworozsądkowe uzasadnienie dotyczące istnienia podał Arystoteles (384-322 p.n.e.). Stwierdził on, że słowo „jest” (istnieje) ma dziesięć różnych znaczeń (kategorii). Jeśli „rzecz” można opisać za pomocą dziesięciu kategorii, to dla filozofa jest to dowód na to, że istnieje ona realnie.

DZIESIĘĆ KATEGORII „RZECZY”, KTÓRE ORZEKAJĄ O JEJ ISTNIENIU:

1. SUBSTANCJA (przedmiot) – drzewo
2. JAKOŚĆ (atrybut) – zielone
3. ILOŚĆ – wysokość 3,5 metra
4. STOSUNEK – większe od człowieka
5. MIEJSCE – las
6. CZAS – 150 lat
7. POŁOŻENIE (pozycja) – stanie
8. STAN – bycie liściastym
9. DZIAŁANIE – rzucanie cienia
10. DOZNANIE (to, co się z substancją dzieje) – bycie palonym, bycie ciętym.

➤ Zdanie:

Wczoraj, przestraszony, Eugeniusz Pawelec (wążący 82 kilogramy i mierzący 184 centymetry) ubrany w czarny garnitur stojąc przy oknie, nerwowo obserwował płonący dom znajdujący się naprzeciwko jego mieszkania.

zapisz w kategoriach Arystotelesowskich.

SUBSTANCJA	
JAKOŚĆ	
ILOŚĆ	
STOSUNEK	
MIEJSCE	
CZAS	
POŁOŻENIE	

STAN	
DZIAŁANIE	
DOZNANIE	

- Arystoteles uważał, że kategoria substancji jest najważniejszą, ponieważ od niej zależą pozostałe.

Do wyrazu „**jest**” dopisz odpowiednią kategorię, za pomocą której można określić istnienie Eugeniusza Pawelca.

Eugeniusz Pawelec jest człowiekiem. – „jest” w sensie substancjalnym

E.P. pisze list. –

E.P. jest w Barcelonie w hotelu „York”. –

E.P. jest szczupły. –

E.P. siedzi na krześle. –

E.P. jest niższy od recepcjonisty hotelu „York”. –

E.P. waży 82 kilogramy. –

E.P. jest rozczarowany pogodą. –

E.P. jest ubrany w szlafrok. –

E.P. jest czterdziestolatkiem. -

- Napisz, czy według Arystotelesa elfy istnieją realnie?

.....

.....

.....

.....

.....

.....